

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนแม่คาวฉบับนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาในชุมชนแม่คาว ซึ่งหมายถึงหมู่บ้านที่ตั้งอยู่รอบบริเวณมหาวิทยาลัยพายัพ เขตแม่คาว โดยเลือกกรณีศึกษาหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง หมู่บ้านแม่คาว อำเภอสันทราย และหมู่บ้านมอญ อำเภอสันกำแพง ข้อมูลที่ได้รับ นอกจากจะเป็นเอกสารอ้างอิงทางวิชาการแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์ที่หน่วยงานของมหาวิทยาลัยพายัพที่เกี่ยวข้องจะนำไปประกอบการวางแผนจัดกิจกรรม "การบริการทางวิชาการแก่ชุมชน" อันเป็นการตอบสนองต่อหน้าที่หลักประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนแม่คาวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วพร้อม ๆ กับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพายัพในพื้นที่ต่อเชื่อมหมู่บ้านดังกล่าวตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา ประกอบกับหมู่บ้านแม่คาวและหมู่บ้านหนองป่าครั่งได้เปลี่ยนสถานะจากการเป็นหมู่บ้านอิสระ (Village) มาเป็นชุมชนในเขตสุขาภิบาล การเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นในทุกมิติของสังคม (เศรษฐกิจ สังคม- วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการปกครอง) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงการราชที่ดินเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเปลี่ยนจากการราชที่ดินเพื่อการเกษตรมาเป็นการราชที่ดินเพื่อธุรกิจที่สามารถให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า เช่น ธุรกิจบ้านจัดสรร การสร้างอพาร์ทเมนท์ บ้านเช่า เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนแม่คาว พอสรุปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการประกอบอาชีพจากการเกษตรมาเป็นการประกอบอาชีพรับจ้างและการทำธุรกิจการบริการ

มากขึ้น หมู่บ้านหนองป่าครั่งมีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจเกี่ยวกับการใช้ที่ดินมากที่สุด ในขณะที่หมู่บ้านแม่ความีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับรายได้ของประชาชนมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะในหมู่บ้านหนองป่าครั่งมีบุคคลภายนอกเข้ามาทำธุรกิจมาก และชาวบ้านที่เป็นเจ้าของที่ดินเดิมได้รับประโยชน์เพียงจากการขายที่ดิน ปัจจุบันจึงมีที่ดินเหลือเพียงที่อยู่อาศัยเท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและมีความยากจนอยู่มาก

ส่วนในหมู่บ้านมอญ ซึ่งตั้งอยู่เขตรอบนอกและห่างจากศูนย์กลางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ ปัจจุบันผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงช้ากว่าหมู่บ้านหนองป่าครั่งและหมู่บ้านแม่ควา พื้นที่ของหมู่บ้านจำนวนมากจึงเป็นเขตเกษตรกรรม ประกอบกับเป็นการเกษตรที่อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ จึงมักประสบกับความแห้งแล้งและการขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะในช่วงเดือนมีนาคม-กรกฎาคม

2. การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม-วัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็น "ชุมชนเมือง" (Urbanization) เพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่บ้านมีความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualistic) เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลาย มีเวลาการทำงานและความรับผิดชอบเฉพาะที่แตกต่างกัน ทำให้โอกาสการทำกิจกรรมทางสังคมในหมู่บ้านลดน้อยลง

ด้านการศึกษาพบว่าชาวบ้าน โดยเฉพาะเยาวชนมีความสนใจที่จะศึกษาระดับสูงมากขึ้น เพราะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการมีงานทำ มีรายได้ที่ดีในอนาคต

ด้านอนามัยและสาธารณสุขชุมชน ในทุกหมู่บ้านพบว่ามีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของรัฐเข้ามารับบริการอย่างสม่ำเสมอ โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับหน่วยงานสาธารณสุขอำเภอ นอกจากนี้เนื่องจากสถานที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ใกล้กับตัวเมือง ดังนั้นเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ชาวบ้านจึงเข้ารับบริการตามโรงพยาบาลและคลินิกต่าง ๆ

3. การเปลี่ยนแปลงด้านสภาวะแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อชาวบ้านหมู่บ้านต่าง ๆ มากที่สุด ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ต่าง ๆ ได้แก่ ความสะดวกสบายด้านการคมนาคม การสื่อสาร ตลอดจนมีการก่อสร้างอาคาร สูง ๆ ขึ้นในหมู่บ้าน โดยเฉพาะในหมู่บ้านหนองป่าครั่ง รองลงมาได้แก่หมู่บ้านแม่ควา และหมู่บ้านมอญ

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ การเน่าเสียของลำน้ำแม่ควา เนื่องจากมีการปล่อยน้ำเสียจากหอพัก โรงงาน บ้านเรือนและร้านอาหารลงลำน้ำโดยตรง

4. การเปลี่ยนแปลงด้านการปกครอง เนื่องจากหมู่บ้านแม่ควากับหมู่บ้านหนองป่าครั่งเป็นชุมชนในเขตสุขาภิบาล นอกจากหมู่บ้านมอญยังเป็นหมู่บ้านอิสระ ดังนั้น การทำกิจกรรมใด ๆ ในหมู่บ้านจึงต้องอาศัยความสามารถของผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นหลัก ซึ่งต่างจากหมู่บ้านรอยทั่วไปที่มีพัฒนากร หรือ เกษตรตำบล เป็นผู้ประสานงาน ให้คำปรึกษาและร่วมปฏิบัติงานในหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม ในหมู่บ้านที่ศึกษาพบว่ายังมีกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนยา เป็นต้น

5. ปัญหา ความต้องการและความร่วมมือในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตชุมชน ปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ตามลำดับ ดังนี้

ก. การประกอบอาชีพ: ชาวบ้านอยากให้มีการสร้างงาน และการพัฒนาอาชีพเสริมในหมู่บ้านมากขึ้น เช่น การฝึกอบรมการทำอาหาร การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การฝึกอบรมด้านการเกษตร การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำหมม และงานด้านหัตถกรรมต่าง ๆ

- ข. การพัฒนาปรับปรุงสาธารณูปโภค: โดยเฉพาะหมู่บ้านแม่ควา และหมู่บ้านมอญ เสนอให้มีการสร้างถนนเชื่อมต่อกัน รอคอยผ่านทางของมหาวิทยาลัยพายัพ
- ค. การพัฒนาการศึกษา: เช่น การจัดสรรทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ยากจนในหมู่บ้าน และการเปิดชั้นสอนหนังสือพิเศษในหมู่บ้าน
- ง. การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์: เช่น การจัดค่ายฤดูร้อน การจัดกีฬาสัมพันธ์ เป็นต้น

6. ทักษะคติของชาวบ้านตบตบทาและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของมหาวิทยาลัยพายัพ: พบว่า รอคอยไปชาวบ้าน มีทัศนคติที่ดีต่อการก่อตั้งของมหาวิทยาลัยพายัพในพื้นที่ปัจจุบัน และได้แสดงความเจริญก้าวหน้ามาสู่หมู่บ้านในหลายด้าน แต่เป็นไปในทางอ้อมและเป็นธุรกิจเอกชนมากกว่าการให้บริการต่อหมู่บ้านโดยตรง ชาวบ้านยังต้องการความร่วมมือและการสนับสนุนกิจกรรมของหมู่บ้านโดยตรงมากขึ้น ชาวบ้านร้อยละ 80 ไม่ทราบว่ามหาวิทยาลัยพายัพได้จัดกิจกรรม อะไรในหมู่บ้าน

7. ทักษะคติและบทบาทของมหาวิทยาลัยพายัพต่อการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนในหมู่บ้านหนองป่าครั่ง หมู่บ้านแม่ควา และหมู่บ้านมอญ พบว่านักศึกษาและบุคลากรมหาวิทยาลัยพายัพถึง ร้อยละ 72.5 บอกว่า มหาวิทยาลัยพายัพไม่เคยจัดกิจกรรมร่วมกับหมู่บ้าน และร้อยละ 10 บอกว่าไม่เคยทราบว่ามหาวิทยาลัยพายัพมีการจัดกิจกรรมบริการแก่ชุมชนทั้ง 3

สาเหตุที่เป็นอุปสรรคการจัดบริการแก่ชุมชนในทัศนะของนักศึกษา ผู้บริการ และบุคลากรของมหาวิทยาลัยพายัพ ได้แก่

- ขาดข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการและศักยภาพที่แท้จริงของชุมชน
- ความเข้าใจที่ว่าชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพายัพมีความเจริญเพียงพอแล้ว
- ภารกิจ หน้าที่การงานและความรับผิดชอบของบุคลากรมหาวิทยาลัยฯ มีมากพออยู่แล้ว

- มหาวิทยาลัยพายัพยังไม่มีการวิจัยที่ชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยฯ จะดำเนินการเรื่องนี้อย่างไร
- ความไม่พร้อมด้านงบประมาณ และจำนวนบุคลากร
- ลักษณะชุมชนทั้ง 3 กำลังเปลี่ยนแปลงไปเป็นชุมชนเมือง ที่มีความหลากหลายทางด้านความคิด อาชีพการงาน จึงยากแก่การพบปะกันและทำกิจกรรมเชิงพัฒนา

8. ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยพายัพมีอาณาเขตติดต่อกับทั้ง 3 หมู่บ้าน 3 อำเภอ ประชาชนที่อยู่บ้านดังกล่าว เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการก่อตั้งของมหาวิทยาลัย ทั้งทางด้านกายภาพ และการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติและความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นเพื่อให้มหาวิทยาลัยพายัพบรรลุความเป็น "มหาวิทยาลัยชุมชน" อย่างแท้จริง คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

8.1 เพื่อเกิดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยพายัพ กับหมู่บ้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรที่จะมี "คณะกรรมการประสานงานฯ" ประกอบด้วยผู้แทนของมหาวิทยาลัยพายัพ และผู้แทนจากหมู่บ้านต่าง ๆ

8.2 การบริการชุมชนใด ๆ ที่จะกำหนดขึ้น ควรเน้นกิจกรรมการบริการ "วิชาการ" แก่ชุมชนมากกว่าการพัฒนาทางกายภาพ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติ (Nature) และหน้าที่ (Function) ของมหาวิทยาลัย กิจกรรมการบริการทางวิชาการ ได้แก่ การฝึกอบรม การสัมมนา การบริการการเรียนการสอนพิเศษนอกห้องเรียน เป็นต้น

ส่วนกิจกรรมการบริการและการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ที่อาจจะทำได้ ได้แก่

- การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ยากจน
- กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านในโอกาสและวันสำคัญต่าง ๆ

- การรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อม วดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการ ลุกล้าล่าน้าแม่คววและน้าเนาเสย
- การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยพายัพกับหมู่บ้านที่อยู่รอบ บริเวณมหา วิทยาลัยพายัพ

8.3 จัดตั้งศูนย์บริการหรือการสนับสนุนทางวิชาการในชุมชน เช่น การ บริการห้องสมุดชุมชน เป็นต้น

PAYAP UNIVERSITY